

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

19 Quaedam dubia de praedictis causis in genere diluuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

si causa tantum agitur de condemnando reo propter delictum suum ad aliquam aliam poenam, tunc non tenetur Iudex solvere in conscientia poenam etiam pecuniariam, quam solueret reus statuto legis, si ob delictum suum condemnaretur, quia huiusmodi poena non est debita nisi post condemnationem criminis.

Tertio, Quæri hic etiam posset, ex qua ignorantia, negligentia, & culpa teneatur Iudex in officio suo exequendi. Verum de hoc diximus supra.

De non Manifestante.

CAPVT XVIII.

QUÆRITUR quid hac voce intelligatur? Respondetur, intelligi omnem qui debet manifestare eum, qui accipit alienum, vel detinet, nec manifestat. Item, sicut diximus de Muro, & non Obstante, similitur est dicendum, de non Manifestante, solum eum obligari ad restitutionem qui ex officio, contractu, pacto, vel iuramento factio homini tenetur manifestare, & non manifestat.

Quaedam dubia de prædictis causis in genere diluuntur.

CAPVT XIX.

NOTANDUM est, prædictas nouem causas differre, quod sex primæ, Mandans, Consulens, Consentiens, Laudans, Recipiens, Participans, cooperantur in actione positiuè. Tres verò vltimæ negatiuè.

Primo quaeritur de sex primis positiuis causis, an tunc solum dicantur esse causæ damni, quando sunt causæ, sine quibus damnum fieret. Dux sunt opiniones. Prima alicuius solum esse tunc causas, quando sine eis damnum non fieret. Et hæc est sententia communior. Sic enim Alexander, Aristophorensis, Ricardus, Paludanus, quos sequuntur communiter Gabriel, Adrianus, Angelus, Rosella, Tabiena, Armilla, Siluester, & Nauarrus locis supra citatis. Et sic etiam loquuntur Archidiaconus, Innocentius, Panormitanus, B. Antoninus præallegati.

Secunda opinio est Caietani, Soti, Medinae, quibus adhaeret Couarruias *is quos retulimus locis*. Hi alterunt, regulam primæ opinionis esse falsam: nimirum tunc istas causas esse verè causas, quando sine ipsis damnum non fieret, quia alioqui, inquit, si famulus iussu domini domum incenderet, si ipse non faceret, non obligaretur ad restitutionem, quod est falsum. Immo si quis Titium occideret, quem alius occisurus erat, non teneretur ad restitutionem. Item si quis furaretur rem, quam alius erat furaturus, similiter non teneretur ad restituendum. Item quia etiam in naturalibus est falsum dicere, hunc ignem facientem alium ignem, non esse causam illius, ex hoc quod ignis productus, ab alio fieret, si ab hoc non produceretur. Ceterum sententia communis, si rectè intelligatur, est vera, & amplectenda.

Est igitur notandum ad eius intelligentiam, aliquid esse causam alterius, quando eo posito sequitur alterum, nisi accessit, vel interuentu alterius causæ similis, & tunc aliquid non est causa alterius, quando eo posito, siue ablato sequitur alterum: nam si reuera sequitur alterum absque interuentu ipsius, ipso sublato, istud nullo modo est causa illius. expl. eo rem exemplis. Suadet Caio Titius ut furatur, Caius verò furatur nullo modo ex consilio permotus; sed quia vult, tunc consilium Titij non est causa furti; quia siue eo posito, siue sublato Caius furatur; quia vult absque interuentu consilij Titij furtum exercere: A: verò si contra, Caius ad furandum mouetur ex consilio Titij, licet perinde etiam moueretur ad furandum ex consilio alterius, tunc reuera consilium Titij causa est

furti, licet fieret sine ipso, alio simili consilio accedente. Vnde Regula primæ opinionis est vera, sed in hoc sensu. Illud non est causa damni, quando sine ipso damnum fieret; hoc est, quando fieret à principali agente ex se moto, vel ex alio simili sine interuentu huius, & in hoc sensu locuti esse videntur Auctores primæ opinionis. Et vera est sententia in hoc sensu; quia tunc causa cooperans nullam vim confert effectui, immo verò nec cooperatur in actione principalis agentis, sed principale agens est tota causa effectus, aut saltem est causa cum alio, sed absque interuentu huius. Quando verò causa cooperans ita communis in actione principalis agentis, vt sine ipsa principale agens produceret quidem effectum simul cum alia causa cooperante simili, sed nunc reuera effectum producit vnà cum huius concursu, tunc ista causa cooperans, non desinit esse verè causa, quia reuera vnà, & efficientiam præstat effectui. licet alia similis cooperans posset præstare eandem efficientiam. Sed hoc non impedit, quomodo ista nunc causa cooperans præstat efficientiam. Et in hoc sensu Auctores secundæ opinionis locuti sunt; sed nihil dicunt contra Auctores primæ opinionis, quia hoc nunquam ipsi negarunt.

Ergo in vniuersum concludimus sic: Tunc causa cooperans cum alia principali est vera causa, quando sine ipsa non fit effectus à principali agente, licet posset fieri siue hæc cooperanti interuentu alterius similis cooperantis. Immo licet posset fieri à sola causa principali. Tunc verò causa cooperans non est causa cum principali, quando totus effectus fit sine causa cooperante à sola principali, vel à principali cum alia agente, & non cum ista; nam tunc ista nullam efficientiam præstat effectui.

Secundo quaeritur, An singulæ ex prædictis causis cooperantes teneantur in solidum ad restitutionem? Notandum est, eos dici obligatos in solidum ad aliquid, qui obligantur in totum: eos verò, qui obligantur ex parte, non teneri in solidum. Duos igitur esse obligatos in solidum, est vtumque eorum obligari in totum; ita vt vno deficiente, aut non solente, alter teneatur solvere in totum. Verbi gratia, Deo centum Caio, & centum alia Titio, sed vtumque constituo mihi obligatum in solidum pro ducentis; tunc habeo actionem contra vtumque in solidum, hoc est, licet quisque eorum non habeat nisi centum, altero non solente mihi ceterum, tenetur alter solvere mihi ducenta in integrum.

Ad propositum igitur dubium responderetur, singulas prædictarum causarum cooperantium obligari in solidum, si simul cum principali agente ita cooperantur, vt sint causa damni in totum: Si verò aliqua earum ita cooperatur, vt solum sit causa damni ex parte, ea non obligatur in solidum; sed ex parte: ac prouide sequitur, vt si Titius consulat Caio alioqui per seipsum furatum centum, vt furetur alia centum, solum teneatur ad restitutionem centum, & non ducentorum. Item si plures futuram trabem, aut tignum auferant, & portent simul, ita vt nullus sine alio per se ipsum ferre valeat, tenentur in solidum: Si autem plures trabes aut tigna furentur, ita vt suam quisque trabem auferat, & portet, ita vt nullus alium ad furandum induxerit, aut incitauerit, sed ex communi consensu omnes casu quodam simul conueniant, tunc quisque tenetur non in solidum, sed ex parte, quam abstulit, vel portauit.

Item sequitur ex dictis, quid sit dicendum de militibus simul in bello iniusto cooperantibus. Item de multis certæ vineæ, vel horti, vel domus, fructus, vel boæ diripientibus. Nam belli duces, & alij, qui consulunt, vel hortantur ad bellum, tenentur in solidum: inter eos verò milites, quorum nullus alium inducit, sed omnes, aut simul conueniunt casu, aut alij superueniunt aliis, nullus tenetur in solidum; sed quisque tenetur ex parte, quatenus ex parte damnum intulit. Item si plures occidunt vnum hominem, tenentur in solidum, aut si domum alicuius incenderunt, aut expilauerunt. Si verò plures conueniant

ad occidendos plures homines, si vnus illorum alios inducit, is tenetur in solidum, ad restituendum damnum plurimum hominum occisorum: quod si nullus alium induxit, sed omnes simul conueniunt, & per se quisque occidit vnum hominem, nullus tenetur in solidum, sed ex vna parte tantum, nimirum ad damnum illius tantum hominis, quem ipse occidit. Sic etiam si plures expolent, diruant, vel incendunt domum, ita vt nullus sit inducens, vel consulens, item sic, vt non omnes in eadem actione numero cooperentur, sed in duobus, nullus tepetur in solidum, sed quisque ex parte. Quod si omnes cooperentur in eadem numero actione, omnes, & singuli tenentur in solidum ad restitutionem damni proximo illati.

Ex his iudicandum est, quid sit dicendum de ceteris participantibus, & cooperantibus in aliqua actione iniusta, quales sunt comitantes furem, & quem si non comitentur, nihil, aut fere nihil auferrent quales item sunt, qui aut iter ostendunt quo fur per murum, aut per fenestram ascendat, aut scelas tenent, dum fur ascendit, aut vestimenta furis custodiunt dum furatur, aut explorant sine aliquo qui impediatur, dum furum committitur.

Ex dictis etiam sequitur, verum esse id, quod dicitur in *Lita si vulgariis*, & *Si duo ff. de Furis*. Et *Si plures ff. Arborum fructus casarum*, nimirum, si duo alienum tignum deportauerunt, quod neuter eorum supportaret sufficeret, quilibet eorum tenetur in solidum. Sed notandum est, ex huiusmodi legibus colligere a contrario sensu, neutrum eorum obligari in solidum, si quilibet eorum seorsum deportare sufficeret: at vero hoc non colligitur ex illis legibus, nec esset verum, etiam si leges hoc dicerent: quia ad hoc quod quis teneatur in solidum, satis est, vt quilibet eorum sit causa, eum qui simul alius tignum deportauit, siue per se alius seorsum sufficeret siue non. Nam licet posset per se ipsum deportare, at reuera re ipsa hie, & nunc sine hoc tanquam loco alius non deportat, atque ita uterque est causa damni in totum. Leges autem praedictae explicuerunt id, quod erat clarum, & certum, non tamen negare potuerunt alium secundum casum praedictum.

Tertio quaeritur, An praedictarum causarum singulae cooperantes, teneantur in solidum aequae principaliter: Notandum est, quando duo sunt obligati in solidum, contingere saepe, vt alter eorum, sit magis principaliter obligatus. Nimirum is dicitur principaliter obligatus, qui primo loco tenetur in totum solus: is vero dicitur minus principaliter obligatus, qui tenetur soluere quidem totum, sed secundo loco, hoc est, deficiente principaliter obligato, eo nimirum aut nolente, aut non valente soluere. De quaestione proposita legatur Sanctus Thomas 2. 2. q. 62. artic. 2. ad 2. & Caietanus eo loco. Sotus lib. 4. de Iustitia. Et iure. qu. 7. ar. 3. ad 2. Siuester verb. Restitutio. 3. qu. 6. vers. 6. 7. Gabriel in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. dub. 2. Angelus verb. Furtum. num. 17. in fine. Medina de Rebus restituend. ex quibus sequentes Regulae colliguntur.

Prima Regula haec est, Quandoque res aliena existat apud aliquem, is primo loco tenetur restituere totum, quod habet alienum, praesertim si non solum res aliena existat apud ipsum, sed etiam si ipse iniuste eam accepit. Ratio huius est, quia res aliena vbicumque est, pro suo domino clamare videtur. Item quia maior est obligatio proueniens ratione rei acceptae contra Iustitiam, quam obligatio solum ratione acceptae iniuste: ergo is, qui habet iniuste rem alienam, est magis obligatus, quam quicumque alius, qui non habet illam, etiam si causa fuerit in accipiendo eam iniuste.

Secunda Regula, Quicumque mala fide consumpsit rem alienam, magis obligatur ad restitutionem, quam quicumque alius qui eam non consumpsit, aut aliquandiu detinuit. Ratio est, quia, qui consumpsit, perinde est ac si habere eam apud se. Vnde saltem adimationem rei restituere debet.

Tertia Regula, Qui per seipsum est causa physica, & naturalis, magis obligatur ad restitutionem, quam quicum-

que alius, qui non per seipsum cooperatur in actione, aut quicumque alius, qui est causa moralis in actione, qualis est consulens, consentiens, laudans, vituperans, recipiens. Ratio est, quia qui per seipsum facit effectum, magis habet rationem causae, quam quicumque alius, qui facit consulendo, vel consentiendo. Item causa naturalis magis habet rationem causae, quam moralis ad eundem effectum comparata.

Quarta Regula. Mandans si in eo, cui mandat, Iurisdictionem habet, qualis est dominus mandans seruo, Praelatus inferiori, Princeps subdito, pater filio, magis obligatur ad restitutionem, quam mandatarius, & quam quicumque alius, qui cooperatur consulendo, consentiendo, laudando, vituperando, recipiendo mandatario. Ratio est, quia mandans qui iurisdictionem, & auctoritatem habet, se habet vt causa principalis, mandatarius vero, vt instrumentalis. Item magis habet rationem causae, quam quicumque alius, qui est causa consulendo, vel consentiendo, vel laudando, & e. quia isti solum cooperantur in actione. Diximus: (Mandans qui habet iurisdictionem, & auctoritatem in mandatario) quia si eam non habet, mandatarius non erit proprie causa instrumentalis, sed principalis, quia est proprie libera in agendo. Mandantem vero esse principalem causam, intelligi debet comparatione mandatarij, & euicunque alterius cooperantis mandatario. Nam si quis cooperetur mandatario, per seipsum inducens eum, & simul cum eo damnum inferens, tunc quatenus per seipsum damnum infert, erit obligatus principaliter iuxta tertiam Regulam, quia quatenus per se damnum infert, est causa naturalis, & physica. Intelligitur ergo Regula de mandante comparatione mandatarij, & euicunque consulentis, vel consentientis, vel denique cooperantis aliquo modo ex ceteris praedictis causis.

Quinta Regula. Consulens, vel inducens magis obligatur, quam consentiens, vel recipiens, vel laudans, vel vituperans, quia magis videtur habere rationem causae, mouendo ad effectum.

Ultima Regula. Inter causas cooperantes magis obligantur, quae cooperantur posituae, quam quae priuatiuae, siue negatiuae: quia magis mouet ad effectum causa positua cooperans, quam negatiua.

Quarto quaeritur, An quando plures ad restitutionem obligantur in solidum, vno restituente in totum, ceteri obligentur ad refundendum illi eam partem, quam ipsi tenebantur domino restituere: De hac re legatur S. Thomas, & supra citati Auctores. Angelus ait, vno restituente totum, alios non obligari ad aliquid illi restituendum, quia turpitudine delicti. v. g. si plures furtum commiserunt, reddidit illum indignum, & incapax, vt ei ceteri aliquid restituant: sed ceteri eam partem, quam habent, debent pauperibus dare, quia sibi retinere non possunt, cum sit res aliena, & domino non tenentur restituere, cum totum recuperauerint ab vno. Sed haec sententia merito rejicitur a Gabriele, Medina, & Siuestro, quia nulla ratio est, cur ad eam sententiam cogamur. Item quia peior esset conditio penitentis, qui non penitens. Item, qui restituit, vtiliter gessit negotium aliorum, ergo ceteri obligantur refundere illi suas partes.

Gabriel loco citato in vniuersum dicere videtur, vno restituente, ceteros obligari ad refundendum illi suas partes. Caietan. Medina & Sotus merito negant id in vniuersum esse verum, quoniam si is qui mandauit damnum fieri, in solidum restituit, ceteri nihil tenentur ei restituere. Sotus, & Caiet. aiunt, si vnus induxit alios ad damnum inferendum, & ille tantum restituit, ceteri nihil debent ei restituere. Si vero plures communi consensu damnum intulerunt, vno restituente totum, ceteri tenentur suas partes refundere. Et probat Caieta. quia quando vnus induxit alios, sibi imputet, si ceteri nihil ei restituant, quia in causa fuit, vt ceteri damnum inferrent, & inducti quasi non voluntarie videtur damnum intulisse. Haec tamen ratio non efficaciter probat, quia licet alij fuerint inducti, voluntarie tamen damnum intulerunt, quia vt Iuris habet Regula: Scienti, & volenti non fit iniuria, nec violentia.

Dicendum igitur est; Quodcumque vnus in solidum ad restituendum obligatur, & principaliter, & primo loco, si ipse totum restituit, ceteri nihil tenentur ei restituere: qualis est mandans, & is, qui rem consumpsit malâ fide; qualis itidem est, qui per seipsum, vt causa physica, & naturalis damnum totum solus intulit, ceteris solum cooperantibus, consulendo, consentiendo, recipiendo. Quando verò plures ex æquis portionibus tenentur restituere, vel æqualiter in solidum, tunc vno restituente totum, ceteri obligantur refundere suas portiones. Ratio huius est; quia eo ipso quod totum restituit, satisfecit pro aliis, cum ceteri ex æquis etiam portionibus teneantur, & consequenter factus est dominus portionum aliorum; quia pro ipsis soluit.

Quintò queritur, An quodcumque qui passus est damnum, remittit gratis vni obligationem, alij liberi prorsus maneat? De hac re legantur Medina, & Sotus *locis supra citatis*. & ex dictis colligitur, quid sit in hac questione sentiendum. Primò, si remissio obligationis fiat ei, quem diximus esse principaliter; & primo loco obligatum ad restituendum in solidum, ceteri liberi maneat omnino à restitutione: quia perinde est, ac si totum restituisset is, qui principaliter est obligatus. Secundò, si remissio obligationis fiat ei, qui simul cum aliis est æquè obligatus in solidum, tunc ceteri solum obligantur ad restituendum in solidum residuum; ita vt vno ex ceteris nolente, aut non volente restituere, alij qui remanent, teneantur restituere residuum in solidum.

Sed difficultas est, quomodo huiusmodi restitutio fieri debeat. v.g. Sunt tres, Titius, Caius, & Seius, qui ob damnum illatum Sempronio, restituere tenentur in solidum: & æquè sex, & Sempronius remittat Titio suam obligationem; dubitatur tunc quantum sit residuum, ad quod restituendum, in solidum tenetur Caius, & Seius? Respondetur, remittente Sempronio omnem obligationem Titij, consequenter est facta remissio duplicis obligationis. Nam primò facta est remissio obligationis, quâ tenebatur Titius soluere Sempronio duo in casu, quo Caius, & Seius soluere suas portiones debitas; quia quilibet illorum tenebatur soluere duo, si simul conuenire vellent ad restitutionem damni. Secundò, consequenter facta est remissio obligationis, quâ Titius tenebatur Sempronio soluere totum, in casu quo Seius & Caius aut nolent, aut non possent aliquid soluere. Tertio, etiam consequenter facta est remissio obligationis, quâ Caius, v.g. soluere tenebatur quattuor portiones residui, nolente, aut non valente Seio restituere suas portiones quas debebat: nam eo ipso quod facta est remissio obligationis Titio, Seio aut nolente, aut non valente restituere, Caius solum tenetur ad restituendas tres portiones, & non quattuor, quia Sempronius nec potuit, nec debuit remittere obligationem Titio in præiudicium Caij, vel Seij. Ergo si remittit, consequenter Caius, vel Seius non tenentur ad restituendum residuum, nisi dempta totâ portione, quam soluere debebat Titius. Sed in casu, quo Seius nollet, aut nō posset soluere suam portionem, & Titius, & Caius simul conuenire vellent ad restituendum totum, tunc Titius soluere tenebatur tres portiones, & Caius similiter tres. Ergo remittente Sempronio obligationem Titio, Caius solum obligatur soluere tres portiones in casu, quo Seius nō vult, aut non potest restituere: nam duas portiones soluit per se, tertiam verò pro Seio nolente, aut non valente; siquidem duas alias Sempronius remittit Titio, & consequenter remittit sextam, quâ Titius soluere tenebatur vnâ cum suis duabus in casu, quo ipse Titius simul conuenire vellet cum Caijo ad restituendum omnes sex portiones, Seio, aut nolente, aut non valente aliquid soluere.

Sextò, Quæri poterat de participantibus in re furtiua absque cooperatione in furto, quales sunt qui bonâ fide pretio emerunt, vel dono acceperunt rem furtiuam: verum de hac questione dictum est à nobis *suprà in questione de Possessore bonæ fidei*. Similiter, etiam actum est supra in propria questione de eo, qui malâ fide participat in re fur-

tua, licet non participauerit in committendo furto, qualis est, qui sciens rem furtiuam emit, vel dono accipit à fure.

Septimò queritur, Quid sit dicendum de famulis, & de ministris in actione iniusta cooperantibus. v.g. Vsurarius famulus, vel minister scribit in Libro, pecuniam summam à suo domino datam ad usuram, ad memoriam generationis conservandam, aut scribit usurarium lucrum, quod ad tempus certum suo domino solui debet. Ita vt domino solum feruiat in conferenda ratione dati, & accepti, Queritur, an hic famulus ad restituendum teneatur. Est item famulus feneratoris, qui missus à domino, solum cooperatur in hoc, quod petit lucrum usura, & portat illud, vel custodit, vel materialiter tantum pecunias ad usuram deferret, vel numerat, vel dat, aut pignora recipit, portat, vel custodit. In hoc Auctores conueniunt, eos famulos, sive ministros, qui nomine dominorum usurarium contractum conficiunt, ad restitutionem teneri, etiam in hoc tantum executores sunt, quia teuera cooperantur in actione iniusta tanquam mandatarij. Tota igitur difficultas est de famulis in questione supra posita.

De quibus sunt duæ opiniones. Prima asserit, eos obligari, & in solidum, si dominus non restituat. Hanc sequi videtur Nauarrus *cap. 17. num. 207. sui Manualis*. Secunda opinio ait, eos quidem peccare, sed nō teneri ad restitutionem, quia non cooperantur in damno inferendo, vt pote, qui cooperentur post usurarium contractum consummatum, peccant quidam: quia in actione mala cooperantur, mirum in numerandis pecuniis, vel custodiendis pignoribus, & in ceteris supradictis. Ita Sotus *lib. 6. de Iustitia, quest. 1. artic. 1. in fine*. Siluester *verbo Usura, 7. quest. 94.* vbi citat Monaldum, Joannem de Lignano, Lapum, & Raynerium. Sic etiam Ioannes Baptista Lupus in *Tract. de Usura, Commentario 3. §. 1. num. 39.* Et tertio ita videtur esse dicendum; quia huiusmodi famuli post usurarium contractum nulli domini perfectum, portando; custodiendo, scribendo in libris dati, & accepti pecuniam, vel lucrum summam, nō cooperantur in damno inferendo. Aliud verò est de famulis, vel ministris rem furtiuam exstantem portantibus, vel custodiendis: quia res aliena quando eadem secundum speciem, vt Iurisconsulti loquuntur, permouet, suo domino restitui debet.

Octauò queritur, Quid dicendum, si quis bonâ fide rem furtiuam, sibi committam de loco ad locum transfert, & in via inter transferendum, nouit esse furtiuam, & nihilominus prosequitur iter, & reddit ei, vel reponit in eo loco, cui, vel in quo mandatum est illi: tenebitur ad restitutionem: quales sunt muliones, naucleri, & alij id genus, qui res aliò transferendas bonâ fide transferunt: & in via coguoscunt esse furtiuas, & absolute itinere reddunt eas eis, quibus iussi sunt? Respondetur, si facile, & commodè absque suo graui detrimento possunt reddere domino suo, reddere tenentur lege charitatis, & iustitia: sed si id præstare non possunt absque detrimento suo, nec lege charitatis, nec iustitia, tenentur domino reddere: satis est in eo loco reponantur, vbi iussi sunt, quod si postea non restituuntur, soli eorum, qui iniq̄ acciperunt, malitiâ imputabitur. Nauarrus *cap. 17. num. 29.*

Hic erat tractandum, quomodo intelligantur edicta publica, in quibus excommunicationis sententia infligitur, contra eos, qui vi, vel clam, vel contra Iustitiam alienum detinent, vel contra eos, qui id sciunt, nec manifestant intra certum tempus: sed commodius de hoc dubio tractabitur in fine totius huius argumenti, cum agatur de causis exculantibus ab obligatione restituendi.

* *